

NOTE DE LECTURĂ, RECENZII

Paolo Cammarosano, *Ghid pentru studiul istoriei medievale*, București, Editura Bic All, 2007 (traducere din italiană de Radu Gâdei), 185 pagini.

Paolo Cammarosano, autorul acestei lucrări, este profesor de istorie medievală la Universitatea din Trieste, Facultatea de litere și filozofie. Conform prezentării de pe site-ul universității respective, Cammarosano este autorul unui număr semnificativ de articole și cărți dintre care amintim: *Le campagne nell'eta comunale* (Torino, 1974), *La famiglia dei Berardenghi* (Spoleto, 1974), *Italia medievale. Struttura e geografia delle fonti scritte* (Roma, 1991), *Nobili e re. L'Italia politica dell'alto Medioevo* (1998).

Ghid pentru studiul istoriei medievale a fost publicat pentru prima oară în anul 2004 la editura Laterza, Roma. Cartea a fost tradusă în românește de către Radu Gâdei și publicată în anul 2007 de Editura Bic All. A citi această carte înseamnă a te aventura puțin în lumea istoricului medievist și totodată, a face un pas spre înțelegerea problematicii cercetării acestei perioade.

Lucrarea este împărțită în patru mari capitole: Ideea de Ev Mediu și evoluția studierii acestei epoci, Perioade și probleme, Izvoarele și Munca istoricilor. Fiecare dintre acestea sunt împărțite în trei sau mai multe părți, în funcție de complexitatea ideii principale tratate de către autor.

În primul capitol se aduc lămuriri asupra termenului de „ev mediu” și contextul utilizării acestuia. Tot în această primă parte, autorul prezintă evoluția istoriografiei dedicată Epocii de Mijloc începând cu primele opere pe această temă și până la tratatele cele mai recente. Sunt date explicații cu privire la imaginea asupra evului mediu și evoluția acesteia în timp și spațiu, astfel încât cititorul să își poată forma o idee în ceea ce privește modul de gândire al erudiților și felul în care aceștia au cercetat și au scris cu privire la această perioadă. Cammarosano arată cum a evoluat pe parcursul secolelor cercetarea istorică și pune în valoare noile instrumente și metode (în dezvoltarea lor temporală) de cercetare care au dus la critica vechilor curente și apariția altora noi.

Autorul aduce în discuție marile școli care s-au ocupat de studiul Evului Mediu și influențele pe le-au avut în privința răspândirii interesului pentru studiul acestei perioade. De o mare importanță în discursul său este apariția noilor teme în istoriografie; atunci când se trece de la istoria-centru la cea a maselor și când istoricul devine preocupat de studiul mentalităților. Un alt moment important în istoriografie este acela în care istoria interacționează cu alte științe și discipline astfel încât orizonturile cercetării se largesc, iar rezultatele obținute devin mai sigure și mai aproape de realitate.

Din păcate pentru noi, cei interesați de istoria medievală a spațiului românesc, toată „pledoaria” din acest capitol se rezumă la teritoriile și erudiții din focarele de cultură europene: Franța, Italia, Anglia, Germania, sau mai rar, la Țările de Jos.

Buletinul Cercurilor Științifice Studențești, 15, 2009, p. 145-151

La finalul primei părți, autorul face recomandări bibliografice prin intermediul cărora putem ajunge la cunoașterea și înțelegerea problemelor istorigrafice în cercetarea evului mediu.

În cel de-al doilea capitol, Paolo Cammarosano sintetizează în linii generale problemele specifice fiecărui secol al epocii de mijloc. Începe cu primele secole medievale și bineînțeles cu problematica decăderii Imperiului roman și rolul popoarelor migratoare în această perioadă. Atrage atenția asupra unora dintre cele mai importante grupuri etnice (latini, germani, slavi) astfel încât cititorul să se oprească asupra discuțiilor cu privire la evoluția acestora în timp și spațiu.

O altă problematică discutată de autor este cea a raportului stat-națiune, diferitele viziuni istorice asupra acestuia și modificarea frecvență a frontierelor. Toate acestea sunt subiecte interesante în studiul evului mediu deși autorul se rezumă doar la teritorii precum Anglia, Italia, Germania, Franța.

Un alt element important și necesar de înțeles pentru medievalist este evoluția Bisericii de-a lungul epocii de mijloc. Paolo Cammarosano încearcă să realizeze prin expunerea sa o sistematizare cronologică a celor mai importante evenimente și confruntări dintre puterea ecleziastică și cea laică. Ca probleme întâmpinate de istoric în cazul studiului/studiilor asupra Bisericii creștine sunt prezentate următoarele: supremația pentru putere, ereziile, schismele, doctrinele creștine, donațiile etc. Alte probleme pe care autorul le scoate în evidență sunt cele referitoare la evoluția economică, demografică și culturală a societății pe parcursul secolelor de mijloc. Oricare dintre aceste problematice am alege să discutăm, ele vor constitui subiecte inepuizabile atât timp cât vor exista izvoare și oameni „noi”, dispuși să cerceteze.

În cea de-a treia parte a cărții, autorul descrie în linii generale tipurile de izvoare cu care operează medievalistul și necesitatea ierarhizării acestora în funcție de anumite criterii. Vorbește despre cantitatea, calitatea, limba și forma acestora, astfel încât să se poată întrevădea cu ce tip de instrumente avem de-a face în studiul acestei epoci. Autorul atrage atenția asupra diferențelor care există între izvoare și istoriografie. Prezintă instrumentele de lucru ale medievalistului, munca de interpretare în arhive și muzee. De asemenea, el atinge și deficiențele arheologiei medievale, dar și caracterul fragmentar al documentelor cu care medievaliștii intră în contact.

Autorul semnalează că medievalistul este dator să cunoască evoluția scrierii în evul mediu și limba/limbile utilizate în acea perioadă (greaca, latina); de asemenea, trebuie știut unde se păstrau scrierile vremii și materialul de scriere utilizat.

O altă problemă amintită este greutatea cu care se citește și se transcrie un text medieval, greutate care vine din diferitele forme grafice utilizate în evul mediu și atenția deosebită cu care se reproduce sau se interpretează un izvor. Nu uită să vorbească despre falsuri și despre importanța lor atunci când ele se află în mâinile medievalistului. De importanța izvoarelor și lămuriri în privința caracterului acestora trebuie să țină cont orice istoric, indiferent de epocă, teritoriul sau poporul studiat de acesta.

În ultima parte a acestei lucrări, autorul ghidează cititorul printre operele celor mai de seamă medievști: Henry Pirenne, Marc Bloch, George Duby, Pierre Toubert, Pierre Courcelle etc., prezentând în linii generale preocupările istoriografice ale fiecăruia, cu plusurile și minusurile lor, cu metodele pe care le-au folosit și concluziile la care s-au oprit.

De asemenea, Cammarosano recomandă cititorilor să facă distincție între tipurile de opere pe care le consultă și să aleagă, de preferință, istorici cu renume atunci când își întocmesc listele bibliografice. Din nou avem de-a face doar cu nume care s-au preocupat de studiul evului mediu în afara evului mediu românesc și astfel, pentru noi și teritoriul nostru informațiile lasă de dorit.

La finalul fiecărui capitol, autorul oferă o listă bibliografică în sprijinul tânărului medievist, dar la fel de utilă oricărui individ dornic să cunoască această perioadă istorică și modul de desfășurare a evenimentelor pe scena Europei Occidentale.

Prin acest ghid, Paolo Cammarosano indică existența unor metode de lucru diferite, prezintă viziuni istoriografice diferite, curente și perioade în cadrul cărora s-a cercetat această epocă. Pe lângă toate acestea, cartea se dovedește a fi o mică enciclopedie a izvoarelor existente și a problematicii pe care acestea o presupun și nu în ultimul rând, autorul oferă cititorului o serie de nume și titluri de studii dedicate evului mediu occidental.

Acest ghid realizat din perspectiva unui istoric italian, interesat preponderent de istoria Occidentului medieval, este un punct de plecare în domeniul medievisticii, în special, pentru teritorii precum Franța, Anglia, Germania sau Italia.

CARMEN AURORA TOMA

Ilie Grămadă, *Femeia în Evul Mediu*, Iași, Editura Vasiliana '98, 2003, 210p.

În domeniul istoriei femeii, subiect ce a început să prindă tot mai mult contur în rândul istoricilor români de după anul 1990, cartea lui Ilie Grămadă, fost specialist în istorie medie universală și românească, dascăl și om de cultură, reprezintă o contribuție remarcabilă.

Autorul, născut în 10 decembrie 1911, în satul Zaharești, județul Suceava, a urmat studiile liceale la Suceava și Vatra Dornei, iar la Universitatea din Cernăuți a obținut pe rând licențe în Sociologie, Limba română și Istorie, Teologie și doctorat în Filosofie și Litere. Profesor prin vocație, după activitatea didactică desfășurată la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, Ilie Grămadă a fost, totodată, și un cercetător avizat, cu contribuții în diverse domenii. Printre lucrările editate menționăm: *Renașterea și umanismul*, *Cruciadele*, *Franța lui Richelieu și Mazarin*, *Istoria Rusiei, perioada 1905-1920*, *Religia și fenomenele sociale*, *Religia și divinitatea în filosofia bergsoniană* etc.